

“Com va tot, pageseta?”

Fa quaranta anys la cantant novaïorquesa Patti Smith va gravar l'àlbum 'Horses', considerat un dels millors de la història del rock. Ara el presenta novament.

Thomas Hüetlin
© Der Spiegel

Smith és a l'entrada del cementiri de Santa Maria i Sant Nicolau, a Berlín, fotografiant una Mare de Déu. Fa servir una Polaroid antiga, que fa fotos en blanc i negre. “M'agraden, els cementiris”, diu Smith. Hi ha anat per relaxar-se. No hi ha ningú que li demani autògrafs o que es vulgui fer un *selfie*. Els ocells canten, i volten per allà unes siluetes amb regadores. A Smith se la coneix com la “mare del *punk*”, però tant abans com després de la seva carrera musical ja havia fet

també de poetessa, escriptora i artista plàstica. Els records sobre la vida amb el qui més endavant seria un fotògraf estrella, Robert Mapplethorpe, *Just Kids*, apareguts l'any 2010, ja s'han traduït a 43 idiomes, se n'han venut més de mig milió d'exemplars i als Estats Units han guanyat el National Book Award, un dels premis literaris més importants del país. Després d'una vida plena d'aventures i de revessos del destí, ara Smith, gràcies al seu *best-seller*, per primer cop a la vida no té problemes de diners. Aquest estiu torna a fer una gira per Europa amb la seva banda, en què presenta de nou el seu primer i llegendari àlbum, *Horses*,

aparegut el 1975. El disc és considerat un clàssic i un pioner del *punk*, una revolució musical dominada per homes abans que Smith obrís una porta gràcies a la qual estrelles del pop com Madonna o heroïnes *underground* com Kim Gordon es van poder fer un lloc.

—**Senyora Smith, no és una mica estrany, fer *punk* a 68 anys?**

—Estic bé de salut, tinc una veu potent i sóc capaç de portar aquestes cançons a l'escenari cada vespre amb amor i amb la pressió necessària.

—**Fent una traducció una mica lliure, *punk* vol dir 'escòria'. Per què va voler pertànyer a l'escòria?**

—Quan jo anava a escola, si a un jove nord-americà d'origen irlandès el tractaves de *punk*, hi havia batussa. *Punk* era la paraula més baixa, la més terrible. Però nosaltres la vam agafar i la portàvem com si fos una condecoració.

—**Avui dia, el *punk* es considera una rebel·lió dintre de la música rock, com un aixecament contra els antics rockers. Contra què lluitava, vostè?**

—El rock'n'roll s'havia convertit en una màquina de fer diners. Més glamur, més beneficis, més estadis. Els déus del rock es gastaven 100.000 dòlars en cocaïna i es canviaven constantment de roba. No aportaven res a la renovació de la música.

—**En *Just Kids*, que ha estat un èxit, vostè escriu: “Ens vèiem cavalcant per la nit nord-americana, despertant la gent i animant-la a prendre les armes. Nosaltres també volíem agafar les armes, les de la nostra generació, la guitarra elèctrica i el micròfon”. Sembla que volgués anar a la guerra.**

—Volíem recuperar el rock'n'roll, treure-l'hi de les mans a l'elit que ens l'havia robat. L'art, la poesia, l'òpera, la pintura, tot això són disciplines complexes a què t'has de dedicar durant anys intensivament. El rock'n'roll és l'art del poble: quatre acords; qualsevol nen que tingui una guitarra pot posar-se a tocar en un garatge. El rock'n'roll no pertany als reis ni a les reines ni als déus.

Smith a l'hotel Chelsea amb el fotògraf Robert Mapplethorpe en 1970

—Més tard hi va haver problemes per trobar un guitarrista. Per què?

—Quan alguns dels nois que van venir a fer proves van adonar-se que la que manava era una dona, no van tornar més. Aleshores, jo volia combinar rock'n'roll i poesia, i no hi havia cap altra dona que ho fes. En aquell moment, el rock'n'roll era cosa d'homes. Però a mi m'era igual el que pensés la gent. No tenia l'ambició de fer-me rica ni famosa. Tampoc no era humil, m'arrossegava un orgull desmesurat. Volia ser alguna cosa nova.

—Quina importància tenia per a vostè el reconeixement?

—Molts artistes magnífics de debò no es van sentir mai respectats: Rimbaud, William Blake, Vincent van Gogh. No esperava que el corrent principal del rock'n'roll em fes la rosca. Per tant, de seguida se'm va considerar una arrogant.

—Li agradava que li retraguessin el fet de ser arrogant?

—M'era igual fer enfadar la Recording Academy perquè no volia cap Grammy. Si no agradava als periodistes, tampoc no m'era cap problema. L'únic que m'importava era obrir un nou camp per a futurs artistes i per compartir alguna cosa que tingués valor.

—El disc començava amb la frase "Jesus died for somebody's sins / But not mine" ('Jesús va morir pels pecats d'algu / Però no pels meus'), una mena de protesta fonamental. Volia provocar un escàndol a consciència?

—Anant a la feina amb metro –treballava en una llibreria–, havia escrit el poema "Oath" ('Jurament'). No era tant contra Jesús sinó contra la religió establerta i contra la meva educació basada en la Bíblia. Ho vaig recitar en una església, amb l'acompanyament del guitarrista Lenny Kaye. Els simples acords de guitarra em van inspirar molt. La lletra va ser com si sortís sola.

—Durant la gravació de *Horses*, ja tenia les lletres acabades?

—Ho vaig improvisar tot. La meva intenció era bastir un pont amb els exclosos, amb les ànimes inadaptades.

Amb l'homosexual a qui el seu pare ha desheretat. Amb persones que no tenien clara la seva orientació sexual. Persones soles. O senzillament persones que durant l'adolescència havien hagut de bregar amb l'acne. Persones a qui feia la sensació que no tenien ni una veu ni un lloc on se sentissin a casa.

—Per què era important, això, per a vostè?

—Perquè a mi també m'havia passat. Havia estat l'ovella negra durant tots els anys d'escola. Jo era diferent i em vestia diferent. En aquell moment, al final dels anys cinquanta, hi havia certes normes per a les noies: sobre com t'havies de vestir, com havies de portar els cabells, com havies d'anar maquillada. Les educaven perquè es convertissin en perruqueres, secretàries i esposes. On jo vivia, no s'ensenyava a conduir a les noies. Només aprenien a fer pastissos. Jo, en canvi, volia escriure poemes.

—Però el fet de ser diferent no era ja un estil?

—Jo l'estil el vaig trobar a les escombraries, en els números passats llençats a la brossa de *Vogue* i *Harper's Bazaar*. Les fotos de Diane Arbus, Irving Penn i Richard Avedon em van ensenyar què era la cultura. L'alta costura per a mi també era art. Va ser a les revistes de moda que vaig sentir parlar per primera vegada de Picasso, Jackson Pollock o Brancusi.

—El seu pare treballava en una fàbrica i la seva mare feia ocasionalment de cambrera. No era frustrant meravellar-se davant d'aquelles peces de roba

cares que veia a les revistes i saber que no se les podia permetre?

—Sí que me les podia permetre. Vivíem al sud de Nova Jersey, i Filadèlfia no quedava gaire lluny. Allà hi havia una zona molt mundana, on també havia crescut Grace Kelly, i hi havia una botiga de segona mà on els rics duïen la roba que ja no portaven. De les revistes de moda jo coneixia Dior i Balenciaga. M'era igual si les peces lligaven o no, però si eren de caixmir i de seda tenien un tacte excel·lent. De vegades la mare em deia: "Per què portes aquest abric blau de mànigues de ratpenat?". Doncs perquè era de caixmir, de Balenciaga i perquè m'havia sortit pràcticament gratis. Amb una mica d'esforç em podia vestir com la Jackie Kennedy.

—Com és que el 1967, en arribar a Nova York, no va muntar de seguida un grup de música?

—Tenia tan pocs diners que, en la primera feina que vaig tenir, en una llibreria, m'amagava al vespre en un lavabo per poder dormir a la nit entre els prestatges. Després em vaig enamorar de Robert Mapplethorpe, ens en vam anar a viure en un pis petit de Brooklyn, i la nostra vida consistia bàsicament en l'art, la feina i nosaltres. No ens podíem permetre anar a concerts de cap manera. Fins al 1970 no vam veure per primera vegada un grup de música en directe sobre un escenari.

—A *Just Kids* vostè explica que sovint havia de triar entre comprar estris de pintura per a Mapplethorpe o alguna cosa per menjar.

Imatges de Patti Smith a la dècada dels 70. A sota, coberta del disc *Horses*, fotografia de Mapplethorpe de 1975

—Teníem un tocadiscos. Jo admirava Bob Dylan, els Rolling Stones, Jimi Hendrix, John Lennon, Neil Young i l'òpera. La música la feia altra gent, no pas jo. Escoltàvem música tot el dia, a vegades jo cantava entre cançó i cançó per a en Robert. I un dia em va preguntar: "Per què no fas un disc?". "I ara!", vaig contestar jo, "jo no canto pas gaire bé, i només canto per a tu".

—Després vostè es va tallar els cabells com Keith Richards, dels Rolling Stones. Per què ho va fer?

—Tenia els cabells llargs i negres, sovint lligats en una trena. A l'estudi The Factory, d'Andy Warhol, la gent a vegades es burlava de mi: "Com va tot, pageseta?". O: "Què ets, una provinciana?". I és clar, que ho era, venia del sud de Nova Jersey, tenia un accent marcat i portava una brusa de Dior de feia cinc anys. En aquell temps ja vivíem a l'hotel Chelsea, i tot allò m'empenyava: *Fuck those people* ('Que els donin pel sac'). I vaig agafar unes tisores i em vaig tallar els cabells. "Carai", va dir en Robert, "et queda bé". I de sobte tots els qui abans s'havien rigut de mi se m'acostaven.

—La tan elogiada cultura *underground* de Nova York. Bastant superficial, oi?

—Era com a l'institut. Grupets pertot arreu. Les noies populars. Les primes. Els setciències. Els artistes. Els poetes. Sempre ho he odiat, això. El món del rock'n'roll del final dels seixanta em va semblar més càlid i més sociable. Però allà també hi havia fronteres, la majoria vivien un intens món de drogues i alcohol.

—Vostè ho rebutjava?

—Jo volia mantenir la consciència, la meua ànima. El meu esperit era lliure i elàstic, no necessitava haixix per relaxar-se. El màxim que vaig fer va ser beure tequila amb Sam Shepard.

—Tenia por de perdre el control?

—De petita sovint estava malalta: tuberculosi, escarlatina, hepatitis A. La mare em cuidava, de vegades patint per si sobreviuria. I després a Nova York vaig

veure gent morir de sobredosi. Jimi Hendrix, Janis Joplin, Jim Morrison, els vaig conèixer tots tres, i tots tres es van morir amb pocs mesos de diferència. No tenia la intenció de llençar la meua vida per la borda, jo. No m'atreia especialment, la mort.

—Va provar l'LSD?

—Dues vegades amb en Robert, als anys setanta.

—I l'heroïna?

—En vaig esnifar. Ho vaig trobar interessant, però vaig pensar que allò podia esperar fins que tingués 85 anys i em fes mal tot.

—I la cocaïna?

—Un parell de vegades. No la necessitava, perquè jo de natural ja era accelerada. Possiblement la cocaïna també pot ser útil. Per als indis americans les drogues són una cosa sagrada de què no es pot abusar.

—Va sortir gaire de marxa per la Nova York dels anys setanta?

—Sempre m'ha agradat treballar. No és que m'agradin gaire, les festes; tret que es balli. Jeure, esnifar coca i fumar maria no estava fet per a mi. A més a més, no sé mai què dir. No tinc ganes de parlar amb desconeguts. Quan em conviden en algun lloc em sap greu pels meus veïns de taula. Em fa més por anar a un sopar on no conec ningú que pujar a un escenari i cantar davant de 60.000 persones.

—Li agradava que li fessin fotos?

—Sobretot que me'n fes en Robert. Al principi, ell no tenia gens de ganes de treballar de fotògraf, només feia servir les fotos d'altres artistes per als seus *collages*. Jo el vaig animar a fer les seves primeres fotografies i vaig ser la seva primera model. Quan ja era una estrella, a vegades trucava després d'un dia etern fent fotos per una revista de paper cuixé i em deia: "Vine, que farem unes fotos bones, però fotos de veritat, no una pallassada".

—Mapplethorpe també va ser qui va fer la foto de portada del disc *Horses*, una imatge en blanc i negre que va marcar dissenyadors com Helmut Lang, Ann Demeulemeester i Marc Jacobs.

—Em volia assemblar una mica a Baudelaire: camisa blanca, corbata fosca, americana negra. Tenir l'aspecte d'un escolar catòlic.

—Com a estudi, van fer servir una cambra de l'àtic d'un amic, a la Cinquena Avinguda. Amb quina freqüència va prémer el disparador, Mapplethorpe?

—Va fer dotze fotos. Després de la primera, va dir: "Treu-te l'americana, m'agrada el blanc de la camisa". Després de la vuitena, va dir: "Ja ho tinc". "Com ho saps?", li vaig preguntar. "Ho sé i prou". Les produccions fotogràfiques avui dia són el contrari: tres assistents, un gran carregament de làmpades, es tiren una gran quantitat de fotografies, la llum és horrible. De vegades simplement m'aixeco i marxo. Qui no entén el seu ofici hauria de buscar-se'n un altre.

—El seu àlbum *Horses* d'alguna manera va ser un precursor del *punk*,

però vostè no es va fer rica. Fins a la cançó "Because the night", al cap de dos discos, no va treure un gran èxit que aconseguís entrar en les llistes. Bruce Springsteen n'havia escrit la música, però vostè en dubtava.

—És que Springsteen no era del meu grup. Nosaltres volíem tocar les nostres pròpies cançons.

—Al capdavall, Springsteen també és de Nova Jersey, com vostè.

—En Bruce és del centre, jo sóc del sud de Nova Jersey, on hi ha les granges de porcs. No té res a veure.

—Després la cançó la posaven gairebé a totes les botigues de Nova York.

—Encara me'n recordo, anàvem amb en Robert per Nova York i en algun lloc vam sentir la cançó. En Robert va dir: "Patti, ara ets més famosa que jo".

—Que li tenia enveja?

—En Robert volia ser cada cop més ric

i més famós. Jo li vaig dir que a mi la fama no m'importava. I ell va dir: "Sí, sí, és clar". Em volia fer enfadar.

—Com és que tan sols un any i mig més tard vostè va posar fi a la seva carrera musical?

—Havia fet concerts a Europa en estadis davant de 80.000 persones. Els nervis constants, el temps que s'havia de dedicar a tot plegat, allò m'esgotava.

—Es va casar amb el músic Fred "Sonic" Smith, dels MC5, es van traslladar a un barri residencial de Detroit, vostè es va fer mestressa de casa i van tenir dos fills. No se'n va penedir ben aviat?

—Estimava en Fred, però el que no m'agrada tant era Michigan, perquè encara no tenia permís de conduir. Trobava a faltar els cafès de Nova York, la companyonia del grup de música, la costa est. Però no és que volgués ser una estrella del rock; de fet, només volia escriure. Em

llevava cada dia a les cinc del matí, quan tots dormien, i podia escriure durant tres hores amb tranquil·litat.

—En pocs anys van morir-se els qui són potser els quatre homes més importants de la seva vida: el 1989 Robert Mapplethorpe, de sida; el seu pianista, Richard Sohl, d'un problema de cor que no es va aclarir; el seu marit, d'una aturada cardíaca; i el seu germà Todd, d'un atac de cor.

—Podríem parlar durant hores de què s'ha de fer per comprendre-ho. Al final, el que em va mantenir sencera van ser els meus fills i la responsabilitat que ells em suposaven. Tot i així, es necessita molt de temps. Després de la mort d'una persona molt important un hauria de començar a pensar de seguida en si mateix. Aquesta mena de revessos poden causar danys considerables, anímicament i físicament. I cal mantenir de totes passades el sentit de l'humor.

—Vostè es va trobar de cop i volta vídua, sense feina i amb dues criatures. Tenia deutes?

—No teníem diners, les factures mèdiques d'en Fred eren cares. Va ser una lluita dura, però estic orgullosa d'haver-me'n sortit, d'aquelles dificultats econòmiques.

—Michael Stipe, el cantant de R.E.M., li va donar suport durant la seva crisi. La va sorprendre, la seva ajuda?

—En Michael va arribar com un desconegut en els temps més difícils de la meua vida. Em va oferir temps, diners, però sobretot una amistat meravellosa.

—Quin motiu el va portar a fer tot el que va fer?

—Una vegada em va dir que ho havia fet perquè se sentia desarrelat i sol, que quan havia escoltat *Horses* per primera vegada no creia en les seves habilitats. Havia tingut la sensació que algú li parlava directament. Quan a mi les coses m'anaven malament, ell em va allargar la mà i jo la hi vaig agafar.

—Senyora Smith, moltes gràcies per l'entrevista.

Traducció d'Arnau Figueras